

24. Tam zhe. – T.XII. – №8757.
25. Gradovskij A. Sobranie sochinenij. – T.9: Nachala russkogo gosudarstvennogo prava. Ch.3: Organy mestnogo samoupravlenija / A. Gradovskij. – 2-e izd. – SPb.: Tip. M. M. Stasjulevich, 1908. – 614 s.
26. Markevych O. Odyin rik z zhyttja gubernatora / O. Markevych // Kyi'vs'ka starovyna. – 2011. – №2. – S.34–46.
27. Shandra V. Gubernator / V. Shandra // Encyklopedija istorii' Ukraïny. – T.2: G–D / Redkol.: V. Smolij (golova) ta in. NAN Ukraïny. Instytut istorii' Ukraïny. – K.: V–vo «Naukova dumka», 2004. – S.238.
28. PSZRI. – Sobr. 2–e. – T.II. – №1469.
29. Grachev A. Gubernskoe pravlenie, kanceljarija gubernatora i policija v sisteme gosudarstvennogo upravlenija Penzenskoj gubernii v nachale 20 veka: diss. kand. ist. nauk / A. Grachev. – Penza, 2002. – 232 s.
30. Derzhavnyj arhiv Kyi'vs'koi' oblasti. – F.1. – Op.336. – Spr.5271.
31. Krylov–Tolstikovich A. Pridvornyj kalendar' na 1915 god. Kommentarii / A. Krylov–Tolstikovich. – Moskva, 2015. – 764 s.
32. Kovalyns'kyj V. Mecenats'ki «proekty» Fedora Trepova / V. Kovalyns'kyj; [rozmovu vela] V. Skuba // Den' [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/taymaut/mecenatski-proekti-fedora-trepova>.
33. Murzanov N. Slovar' russkikh senatorov. 1711–1917. Materialy dlja biografij. – SPb., 2011. – 736 s.
34. Rossijskoe zarubezh'e vo Francii, 1919: biogr. slov.: v 3 t. / Pod obshh. red. L. Mnuhina, M. Avril', V. Losskoj. – M.: Dom–muzej Mariny Cvetaevoj: Nauka, 2008. – T.1. – 794 s.
35. Gekker I. R., Jejler A. A. Sem'ja i potomki Leonarda Jejlera / I. Gekker, A. Jejler // Razvitie idej Leonarda Jejlera i sovremennaja nauka: Sbornik statej. – M.: Nauka, 1988. – S.498–505.
36. Volkov S. Oficery rossijskoj gvardii: Opyt martirologa / S. Volkov. – M.: Russkij put', 2002. – 568 s.
37. Spisok generalam po starshinstvu. Sostavljen po 1 maja 1905 g. – SPb., 1905. – 1326 s.
38. Sovremennaja Rossija v portretah i biografijah vydajushihhsja dejatelej. – SPb., 1904. – 196 s.

Nikolaychuk D. O., graduate student (Ph. In History), Department of Historical Regional studies, Institute of history of Ukraine NAS of Ukraine (Ukraine, Kyiv), nikolaychuk800@gmail.com

Socio-professional portrait of civil governors in Kyiv (second half of XIX – early XX century)

The purpose of the research for this article is socio-professional portrait of civil governors in Kyiv during second part of the XIX century and beginning of the XX century. The system of administration in the Russian Empire was complicated and confusing. It is very difficult to distinguish what were the priorities of the imperial bureaucratic apparatus. Nevertheless, the most important figure of local administration was the governor (Russian: gubernator), a main representative of the Russian Emperor. In the hands of the governors were the management of entire local administration, including the manifestation of the laws. The governors in Kyiv were typical representatives of imperial bureaucracy. The assignment to governor's (gubernator's) position, as one of the highest position in the imperial hierarchy, was a subject to personal trust of the Emperor himself and required a long list of candidate's merits and long-term service to the Empire.

Keywords: governor, Kiev province, the official, «Table of Ranks», socio-professional portrait.

* * *

УДК 94:323.1«18/19»

Казакевич О. М., кандидат історичних наук, доцент, докторант кафедри історії та етнополітики, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), o.kazakevich@gmail.com

УКРАЇНЬСЬКА КРАКІВСЬКА ГРОМАДА (1887–1907 роки)

Досліджено утворення та основні етапи діяльності українських студентських громад Кракова кінця XIX – початку XX століття. Для розкриття теми було застосовано історичний, порівняльний та біографічний методи, введено до наукового обігу маловідомі архівні документи з історії «Академічної громади у Кракові» (1887–1895/97), а також базуючись на протоколах засідань

товариства і спогадах сучасників встановлено, що у 1902 році у Кракові виник новий студентський осередок, який успадкував традиції попередньої громади й називався «Українська Громада в Кракові». Краківські громадівиці створили бібліотеку, організували численні культурно-освітні заходи, які включали відчити на актуальні суспільно-політичні та українознавчі теми, спільні екскурсії, проведення українських вечорниць, концертів. Члени Української Краківської громади співпрацювали з товариством «Просвіта», українськими громадами Наддніпрянської України, з Русько-українською радикальною партією та Революційною українською партією.

Ключові слова: Академічна громада у Кракові, Українська громада в Кракові, український національний рух, Австро-Угорська імперія, Ягеллонський університет, студентські організації.

Одним із науково-освітніх та культурно-мистецьких центрів Австро-Угорської імперії другої половини XIX – початку XX століття було польське місто Краків. Серед студентів Ягеллонського університету та Краківської академії мистецтв навчалось чимало українців, які об'єднувалися в культурно-освітні і політичні товариства. Поміж таких осередків мало-вченою залишається діяльність українських студентських товариств Кракова кінця XIX – початку XX століття. Якщо про «Українську Академічну громаду у м. Кракові» 1887–1895/97 років, засновану переважно студентами медичного факультету Ягеллонського університету в історіографії наявні деякі праці, то діяльність «Української Громади в Кракові» 1902–1907 років залишалася поза увагою дослідників.

У 1964 році з'явилася ґрунтовна публікація В. Серчика, яка базувалася на архівних документах «Академічної громади», що знаходяться в Архіві Ягеллонського університету (м. Краків) [13]. Стаття М. Трегуба [6], який дослідив діяльність товариства та участь в ньому Василя Стефаніка стала результатом аналізу документів архівних установ та бібліотек м. Львова присвячених «Академічній громаді». Окремі аспекти діяльності «Академічної громади у Кракові» відображені у працях М. Литвина [3] та Ю. Новіцької [4]. Ю. Яковлев дослідив, що автобіографія Якова Невестюка – одного із керівних членів «Академічної громади» (якого арештували у 1892 році за перевезення літератури в Наддніпрянську Україну) знаходиться серед матеріалів біографічного словника І. О. Левицького [12]. Спогади «Про ясне минуле» присвячені «Академічній громаді» у Кракові залишив Василь Стефанік [5].

Основний комплекс джерельної бази даної розвідки становлять документи фонду «Українського академічного товариства у Кракові», який зберігається у Центральному державному історичному архіві України у м. Києві й включає в себе п'ять справ [7; 8; 9; 10; 11]. Це, зокрема, списки членів громади у 1888–89 роках та протоколи деяких засідань «Української громади у Кракові» 1902–1905 років [7], каталог книг бібліотеки [9], списки читачів бібліотеки [8], книга записів побажань, вражень членів товариства [11] та опис інвентаря організації [10]. Ці документи не були належним чином опрацьовані дослідниками українського руху в Кракові.

22 жовтня 1887 року в лекторії Collegium Physicum відбулися перші загальні збори 36 студентів-українців Ягеллонського університету, метою яких було утворення власного академічного товариства [13, s. 222]. Поміж запропонованих назв майбутнього товариства, як зазначає В. Серчик, були «Руська хата», «Стріха», «Запоріжжя», однак вирішено було прийняти назву «Академічна громада», яка викликала асоціацію з рухом Громад у Наддніпрянській Україні [13, s. 222]. Згідно

статуту організації, «Академічна громада» мала стати осередком «наукового і товариського життя русинів–академіків, мала також турбуватися про моральну і матеріальну допомогу своїх членів» [13, s. 223]. Краківська громада поділялася на окремі відділи: господарський, бібліотечний та ін. З Екскурсійного комітету була утворена артистично–музична секція, яка опікувалася організацією спільних виїздів за межі Кракова. Товариство мало власну печатку, на якій містився напис: «Академічна громада у Кракові».

У 1888 році «Академічна громада у Кракові» налічувала 35 членів [7, арк. 1–2зв]. Це були переважно студенти медичного факультету, хоча декілька осіб належали до правничого та богословського факультетів. Упродовж 1888–89 років кількість членів товариства зросла до 46 [7, арк. 3–5зв]. Крім того, до його складу входили також надзвичайні члени, яких станом на 1888 рік було лише два, а у 1889 рік вже 18 осіб з правничого, медичного та філософського факультетів [7, арк. 6–7]. Членами «Академічної громади у Кракові» були Іван Колесса, Осип Брилінський, Роман Яросевич, Яків Невестюк, Михайло Яремкевич, Володимир Білінський, Володимир Вітошинський, Теофіл Гвоздецький, Теодор Соневицький та ін. [7, арк. 1–5зв]. Василь Стефаник, який увійшов до «Академічної громади» у 1892 році, називає серед її членів також Володимира Филиповича, Сафата Шмігера, Івана Труша, Володимира Старосольського, Михайла Бойчука, Богдана Лепкого та ін. [5].

Керівний склад товариства постійно змінювався. Спочатку «Академічну громаду» очолив Іван Колесса, а Гілар Ортинський став його заступником. На зборах 21 жовтня 1889 року було обрано головою товариства Володимира Лавровського, а його заступником Якова Невестюка [13, s. 231]. У 1890 році «Академічною громадою» керували Йозеф Брилінський і Теофіл Гвоздецький, у 1891 – Яків Невестюк, Ганчаковський, у 1892 – Йозеф Шмігер, Василь Гукевич, у 1893 і 1894 – Володимир Филипович, Василь Гукевич [13, s. 232]. Одним із провідних діячів «Академічної громади» В. Стефаник називає Романа Яросевича, який навчав його української мови ще в коломийській гімназії.

Склад членів товариства не був постійним: одні студенти приїздили на навчання, інші навпаки завершували краківські студії й змінювали місце проживання. Декількаразові спроби членів «Академічної громади у Кракові» згорнути її діяльність через малочисельність учасників організації спонукали дослідників пропонувати різні дати завершення функціонування товариства у межах 1895–97 років [3, с. 246; 6, с. 88; 13, с. 232].

Упродовж академічного 1888/89 року в товаристві відбулося виголошення й обговорення 11 відчитів (дововідей), було організовано двічі вечорниці та один концерт. 5 травня 1890 року «Академічна громада» влаштувала урочисті вечорниці з нагоди 29 річниці смерті Тараса Шевченка [13, s. 232]. В. Стефаник писав у спогадах: «В нашій «Академічній громаді» ми сходилися щовечора, читали часописи, слухали відчити. Члени Товариства майже всі були драгоманівцями і належали до української радикальної партії» [5, с. 9].

Бібліотека товариства, якою могли користуватися й особи, що не входили до складу організації,

нараховувала в листопаді 1888 року 224 томи, а в жовтні 1889 року – 570 томів [13, s. 228, 231]. Серед книг, які «Академічна громада» закупувала або отримувала у дар, були праці В. Антоновича, О. Барвінського, Г. Барвінок, М. Драгоманова, Я. Головацького, О. Федьковича, Т. Шевченка, Б. Грінчека, І. Франка та ін. [9]. У книзі відгуків «Академічної громади» є запис Михайла Коцюбинського, який привіз у дарунок краківським громадівцям книжку В. Антоновича [11, арк. 91].

У товаристві шанобливо ставилися до пам'яті Т. Шевченка. В описі інвентарю Громади згадуються портрет та бюст Т. Шевченка. На одному з концертів, присвячених Т. Шевченку, співав О. Мишуга та хор Львівського музично–хорового товариства «Боян» під диригуванням Н. Вахнянина [6, с. 87]. На вечорницях, організованих у 50–ті роковини з дня смерті М. Шашкевича, з промовою виступив С. Шмігер [6, с. 85]. З ініціативи І. Колесси було розпочато збір матеріалів до складання словника українських медичних термінів, який мав слугувати популярним посібником з гігієни та медицини [13, s. 235].

Коло зв'язків Краківської громади було доволі широким. Члени товариства співпрацювали з українськими громадівцями Російської імперії, з представниками краківського соціалістичного руху, з товариством «Просвіта», з Львівським студентським товариством «Академічна громада». Останньому було вирішено передати бібліотеку Краківської «Академічної громади». Таке рішення, як зазначає М. Трегуб, було ухвалене на загальних зборах організації через малочисельність українських громадівців у Кракові [6, с. 88]. Бібліотека була перевезена до Львова на початку 1897 року. Однією із причин згорання діяльності Краківської громади стало відкриття медичного факультету у Львові у 1894 році, який виявився більш привабливим для студентів.

На основі аналізу протоколів засідань організації, які зберігаються у Центральному державному історичному архіві України у м. Києві [7, арк. 8–19зв], а також спогадів [1] вдалося встановити, що у 1902 році в Кракові виник новий студентський осередок, який успадкував традиції «Академічної громади» (1887–1895/97) й мав назву «Українська Громада в Кракові». Поява нової організації була пов'язана з подіями у Львові, внаслідок яких частина українських студентів залишила місто й переїхала до Кракова. М. Бажанський зазначає, що студенти–сецеоністи в числі 46 вписуються до читальні «Просвіти» у Кракові, й вони ж засновують «свою окрему, станову організацію п. назвою «Русько–Українське академічне товариство» [1, с. 47]. Хоча назва співпадає лише частково, йдеться, очевидно, про одну й ту саму організацію.

Ім'я одного з лідерів Краківської громади 90–х років XIX ст. Сафата Шмігера, якого сучасники характеризували як людину енциклопедичних знань «особливо природничих, соціальних та політичних наук» та надзвичайно здібного журналіста [2, с. 13], знаходимо й серед краківських громадівських діячів початку XX століття. Крім нього, на загальних зборах «Української громади в Кракові» 30 листопада 1902 року були присутні ще 25 осіб. Серед них: Олександр Мауберг, Олена Мауберг, Володимир Іванець, Михайло Бойчук, Михайло Жук, Микола

Осипович, Пилип Демчук, Теодор Гриневиц, Василь Коцький та ін. [7, арк. 8]. До товариства також входили В. Брилинський, Липинський, Луцький, Дунін. Як і «Академічна громада», товариство поділялося на відділи, тісно співпрацювало з «Просвітою», з Революційною українською партією. Його зібрання часто проходили в кав'ярні Кіяка на Ринку. Це місце для зустрічей українських студентів було обране не випадково. Б. Лепкий називає Кіяка земляком й зазначає, що в його кав'ярні завжди було багато часописів, які дозволяли ознайомитися з останніми новинами. «Настрій там панував також доволі свій. Кожний з нас хоч на хвилинку забігав до Кіяка, а деякі то таки добре повисиджували пліошеві канапки у Кіяка. Там то й був наш «огляд політичний», а також і «новинки»» [2, с. 13–14].

Окремий, т.зв. «забавовий», гурток Краківської громади відповідав за організацію вечорниць та відпочинку. Громадівці влаштували вечорниці й зібрання, присвячені Т. Шевченку, М. Драгоманову, а також екскурсії (зокрема, 4 червня 1905 р. була здійснена спільна прогулянка до Белян біля Варшави) [7, арк. 18].

Бібліотека громади у 1904–05 роках нараховувала 183 книги, з яких 142 були власністю Громади, інші ж перебували у приватній власності. Деякі часописи краківські громадівці прагнули передплатити за зниженою ціною (наприклад «Киевскую старину»), інші намагалися отримати безкоштовно. Серед передплачених часописів були: «Санкт–Петербургские ведомости», «Киевские отклики», «Свобода», «Воля», «Промінь», «Буковина», «Politik» та ін. [7, арк. 18зв]. Однак не завжди передплачені журнали надходили до замовника (такий випадок, зокрема, стався з «Киевской стариной»).

Читання відчитів під час зібрань товариства відбувалися українською мовою. На загальних зборах товариства «Українська громада» 27 жовтня 1904 року було прийнято пропозицію, щоб гості могли оголошувати відчиті й іншими мовами [7, арк. 10зв].

2 березня 1905 року відбулися IV загальні збори «Української громади» [7, арк. 14зв]. На засіданні Відділу товариства «Українська громада в Кракові» 3 липня 1905 року постало питання про подальше існування «Української громади», оскільки наступного року мала бути відсутньою більша частина членів товариства [7, арк. 16]. 28 жовтня 1905 року відбулися чергові загальні збори у краківській кав'ярні Кіяка. Одним із центральних питань, що обговорювалися на зборах, стали політичні події на українських землях Російської імперії. Діяльність товариства вирішили продовжувати й надалі. В матеріалах протоколів, які збереглися в архіві, зауважено, що з деяких засідань товариства протоколів не залишилося [7, арк. 20].

Упродовж 1904–05 року в «Українській краківській громаді» було заслухано 13 рефератів. 18 грудня 1904 року на засіданні Громади виступив професор Вільного Університету в Парижі Федір Вовк з доповіддю «Враження з антропологічної поїздки в східний Бескид». Теми інших рефератів засвідчують широке коло зацікавлень громадівців українським та європейським культурним і науковим життям. Серед них: «Про Білоруську націю», «Про подорож до Данії», «Про літературні напрями і течії в другій

половині XIX століття в Європі», «Сучасний стан культурний Галицької України», «Про Козаччину», «Про Революційну українську партію», про діяльність і творчий шлях М. Драгоманова, О. Кобилянської, Б. Лепкого [7, арк. 17–17зв].

1905–07 роки М. Бажанський називає періодом занепаду діяльності студентського товариства, а 1907 рік часом завершення його діяльності [1, с. 48]. Виникнення наступної організації українських студентів у Кракові пов'язане, на думку М. Бажанського з утворенням наприкінці 1911 р. «Академічного Товариства С. У. С. С. «Українська Громада» в Кракові» [1, с. 48].

Таким чином, осередки, що об'єднали українських студентів Ягеллонського університету та Краківської Академії мистецтв «Українська Краківська громада» діяли у Кракові з кінця 80–х років XIX століття. Своєю діяльністю члени товариства зосередили на вивченні українознавчих праць, популяризації української культури, організації українських вечорниць, збиранні коштів на підтримку різних політичних та культурно–освітніх заходів і членів товариства, вшануванні пам'яті Т. Шевченка та визначних українських громадських діячів. Товариство мало значну бібліотеку, яка нараховувала сотні найменувань, доступних не лише для членів товариства, але й для інших студентів Краківського університету. Товариства «Академічна громада у Кракові» та «Українська Громада в Кракові» цілком доречно можна об'єднати під загальною назвою Краківська громада, враховуючи той факт, що діяльність товариств була близькою за змістом, а окремі їхні члени входили як до громади 1880–90–х років, так і до товариства початку XX століття. Подальше вивчення Краківської громади може бути пов'язане з ширшим залученням джерел особового походження: спогадів та епістолярної спадщини членів товариств. Окрім того дослідникам варто зосередити увагу на вивченні основних етапів роботи Краківської української громади 90–х років XIX – початку XX століття, її зв'язків з іншими культурно–освітніми та громадськими організаціями, та на підготовці біографічного словника її членів.

Список використаних джерел

1. Бажанський М. Дещо зі студентського життя в Кракові до 1924 р. / Микола Бажанський // Альманах українського студентського життя в Кракові. – Краків: Накладом т–ва «Українська студентська громада» в Кракові, 1931. – С.44–49.
2. Лепкий Б. Гарно було ... / Богдан Лепкий // Альманах українського студентського життя в Кракові. – Краків: Накладом т–ва «Українська студентська громада» в Кракові, 1931. – С.11–18.
3. Литвин М. Українське культурно–освітнє життя в Кракові (кінець XIX – перша третина XX століття) // Україна: Культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2008. – Вип.16: Ювілейний збірник на пошану Івана Патера. – С.245–251.
4. Новицька Ю. Українські студентські організації в Кракові за часів Австро–Угорської монархії та Другої Речі Посполитої / Ю. Новицька // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Історія. Економіка. Філософія». – 2009. – №15. – С.169–188.
5. Стефанік В. Про ясне минуле / В. Стефанік // Альманах українського студентського життя в Кракові. – Краків: Накладом т–ва «Українська студентська громада» в Кракові, 1931. – С.9–11.
6. Трегуб М. М. Василь Стефанік і «Академічна громада» (На основі маловідомих рукописних матеріалів) / М. М. Трегуб // З історії книги та бібліографії. Збірник наукових праць. – К.: Наукова думка, 1990. – С.81–90.

7. Центральний державний історичний архів України у м. Києві. – Ф.1265. – Оп.1. – Спр.1.
8. Там само. – Спр.2.
9. Там само. – Спр.3.
10. Там само. – Спр.4.
11. Там само. – Спр.5.
12. Яковлев Ю. Биографичний словник І. О. Левицького як джерело до вивчення історії УРП у Галичині кінця XIX – початку XX ст. / Юрій Яковлев // Галичина. – 2013. – Ч.22–23. – С.534–545.
13. Serczyk W. «Akademiczna Hromada» w Krakowie (1887–1895) // Studia z dziejów młodzieży Uniwersytetu Krakowskiego od Oświecenia do połowy XX wieku, t.1. – Kraków, 1964. – S.219–240.

References

1. Bazhanskyi M. Deshcho zi studentskoho zhyttia v Krakovi do 1924 r. / Mykola Bazhanskyi // Almanakh ukrainskoho studentskoho zhyttia v Krakovi. – Krakiv: Nakladom t–va «Ukrainska studentska hromada» v Krakovi, 1931. – S.44–49.
2. Lepky B. Harno bulo ... / Bohdan Lepky // Almanakh ukrainskoho studentskoho zhyttia v Krakovi. – Krakiv: Nakladom t–va «Ukrainska studentska hromada» v Krakovi, 1931. – S.11–18.
3. Lytvyn M. Ukrainse kulturno–osvitnie zhyttia v Krakovi (kinets XIX – persha tretyna XX stolittia) // Ukraina: Kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist. – Lviv, 2008. – Vyp.16: Yuvileinyi zbirnyk na poshanu Ivana Patera. – S.245–251.
4. Novitska Yu. Ukrainski studentski orhanizatsii v Krakovi za chasiv Avstro–Uhorskoï monarkhii ta Druhoï Rechi Pospolytoi / Yu. Novitska // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvystychnoho universytetu. Seriya «Istoriia. Ekonomika. Filosofii». – 2009. – №15. – S.169–188.
5. Stefanyk V. Pro yasne mynule / V. Stefanyk // Almanakh ukrainskoho studentskoho zhyttia v Krakovi. – Krakiv: Nakladom t–va «Ukrainska studentska hromada» v Krakovi, 1931. – S.9–11.
6. Trehub M. M. Vasyl Stefanyk i «Akademiczna hromada» (Na osnovi malovidomykh rukopysnykh materialiv) / M. M. Trehub // Z istorii knyhy ta bibliografii. Zbirnyk naukovykh prats. – K.: Naukova dumka, 1990. – S.81–90.
7. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Kyievi. – F.1265. – Op.1. – Спр.1.
8. Там само. – Спр.2.
9. Там само. – Спр.3.
10. Там само. – Спр.4.
11. Там само. – Спр.5.
12. Yakovliev Yu. Biohrafichnyi slovnyk I. O. Levytskoho yak dzherelo do vyvchennia istorii URP u Halychyni kintsia XIX – pochatku XX st. / Yurii Yakovliev // Halychyna. – 2013. – Ch.22–23. – S.534–545.
13. Serczyk W. «Akademiczna Hromada» w Krakowie (1887–1895) // Studia z dziejów młodzieży Uniwersytetu Krakowskiego od Oświecenia do połowy XX wieku, t.1. – Kraków, 1964. – S.219–240.

Kazakevych O. M., Ph. D. in History, associate professor at the department of history and ethnic policy of the National Pedagogical Dragomanov University, (Ukraine, Kyiv), o.kazakevich@gmail.com

Ukrainian Hromada in Krakow (1897–1907)

The article touches upon the Ukrainian student organizations in Krakow. It is generally considered that the Academic Hromada in Krakow had been acting during 1887–1895/97. Thus, as it is stated in the article, another student organization – the Ukrainian Hromada emerged in Krakow in 1902. The author uses comparative and prosopographic methods to reveal the structure and membership of the organization. It is confirmed that the Ukrainian Krakow Hromada of 1902 inherited the traditions of the Academic Hromada (1887–1895/97) and some of its members had taken part in the earlier organization. Therefore it is assumed that the term Krakow Hromada may be applied to both organizations. The author finds out that the Krakow Hromada ceased to exist in 1907. However a new Ukrainian student organization emerged in Krakow in 1911.

Keywords: Academic Hromada in Krakow, Ukrainian Hromada in Krakow, Ukrainian national movement, Austro–Hungarian Empire, Jagiellonian University student organizations.

* * *

УДК 94(477)«1908/1909»

Вовк Л. Г.,
директор Львівського медичного коледжу
післядипломної освіти, здобувач Центру дослідження
українсько–польських відносин Інституту
українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
(Україна, Львів), medcolpo@gmail.com

ТОВАРИСТВО «УЧИТЕЛЬСЬКА ГРОМАДА»: ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ (1908–1909 РР.)

Проаналізовано передумови створення українського учительського товариства «Учительська громада», визначено пріоритетні напрями діяльності організації. Відзначено, що засновниками товариства виступили відомі громадсько–політичні діячі, науковці, педагоги Галичини та Наддніпрянщини – Михайло Грушевський, Юліан Романчук, Кирило Студинський, Юліан Стефанович, Степан Томашівський та ін. Особливу увагу звернено на статутні завдання організації. Наголошено, що «Учительська громада» створювалася з метою освідомлення українських педагогів із «новішими здобутками науки», організації наукових конференцій, захисту інтересів педагогів перед органами державної влади, а також налагодження контактів з іншими педагогічними, учительськими товариствами Австро–Угорщини. Констатовано, що учительська організація стала вагомим «сравнем» на культурно–освітньому полі у Східній Галичині, акумулювала у своїх лавах відомих громадсько–політичних діячів, що дозволило активізувати діяльність у міжвоєнний період XX ст.

Ключові слова: «Учительська громада», Галичина, учитель, Статут, освіта, школа.

На початку XX ст. серед української національно–свідомої громадськості викристалізується ідея створення учительського товариства, основна мета діяльності якого б полягала у захисті інтересів українських педагогів в умовах правно–державного устрою Австро–Угорської імперії. У цей період більшість учительства середніх шкіл об'єдналося у Польському педагогічному товаристві («Товариство школи людовей»), а з 1884 р. – окремі українці–учителі належали до польського Товариство вчителів вищих шкіл. З ініціативи Українського педагогічного товариства (УПТ), у 1908 р. утворена «Учительська громада», яка відіграла надзвичайно важливу роль в національно–культурному житті західноукраїнських земель.

Діяльність українських учительських товариств Галичини – невідома сторінка української історіографії, яка тільки в останні десятиліття почала наповнюватися новими фактами. У працях М. Барної [1], Г. Білавич та Б. Савчука [2], Н. Кошелевої [4], І. Курляк [5], О. Луківа [6], Б. Ступарика [9], В. Чоповського [12] та ін. вчених у контексті значно ширших проблем фрагментарно висвітлено окремі аспекти досліджуваної проблеми. Джерельну основу статті становлять матеріали Центрального державного історичного архіву України у Львівській області (ЦДАІЛ України), матеріали періодичної преси, спогади учителів–членів учительських товариств. Основна мета розвідки – охарактеризувати особливості створення та діяльності «Учительської громади» у перші роки її існування (1908–1909 рр.).

Ініціював заснування «Учительської громади» Ю. Стефанович, який разом з О. Прислоським утворили установчий комітет, до якого увійшли: о. С. Юрик (голова), Ю. Стефанович, К. Студинський, С. Томашівський, В. Щурат. Члени комітету підготували Статут на основі пропозицій Ю. Стефановича. Тривала й підготовка до проведення установчих (загальних) зборів організації, що відбулися 1 листопада 1908 р. [10, с. 10–15].